

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова
Факультет корекційної педагогіки і психології

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**II Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції
«Теоретико – методична спадщина
Івана Гавриловича Єременка і сучасність
(до 100-річчя від дня народження)»
24 жовтня 2016 року**

Випуск 2

**Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова
Київ – 2016**

УДК 376.01(082)
ББК 74.50я43
У45

Рецензенти:

Шеремет М. К. –

доктор педагогічних наук, професор, професор
завідувач кафедри логопедії НПУ імені
М. П. Драгоманова.

Федоренко С. В. –

доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри тифлопедагогіки НПУ М. П. Драгоманова.

Редакційна колегія:

Синьов В.М., Колесник І.П., Омелянович І.М., Пionтківська Г.С.

Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції «Теоретико – методична спадщина Івана Гавриловича Єременка і сучасність (до 100-річчя від дня народження)» 24 жовтня 2016 року / За ред. В. М. Синьова, І. П. Колесника. – Випуск 2. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, - 2016. -359 с.

**Друкується за ухвалою Вченої ради факультету корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М. П. Драгоманова(протокол №3 від 22 жовтня 2016 року)**

До збірника за результатами II Всеукраїнської науково-практичної студентської конференції «Теоретико – методична спадщина Івана Гавриловича Єременка і сучасність (до 100-річчя від дня народження)» увійшли наукові праці викладачів, студентів, аспірантів і фахівців з корекційної педагогіки та психології різних регіонів України, а також Білорусі і Молдови. У наукових працях висвітлюються питання розвитку теорії психокорекційної педагогіки, тенденції становлення сучасної системи корекційного навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку та внесок видатного вченого, доктора педагогічних наук, професора Івана Гавриловича Єременка у розвиток вітчизняної теорії корекційної педагогіки і практики сучасної спеціальної освіти.

**УДК 376.01(082)
ББК 74.50я43
У45**

©Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016

---

*Академік Бондар В. І.,
академік Синьов В. М.,
професор Колоесник І. П.,
професор Супрун М. О.*

СЛОВО ПРО ВЧИТЕЛЯ

Як свідчить народна мудрість: «Лише особистість здатна виховати нову особистість». Саме тому, на всіх етапах виховання людини запорукою його успіху є масштаб постаті педагога. Для студентського середовища наявність поруч вчителя-наставника є особливо значущим як у професійному, так і в особистісному вимірах.

В одній зі своїх історико-педагогічних розвідок ми зазначаємо: «Історія сучасної вітчизняної та світової педагогіки налічує небагато імен, про які можна відповідально стверджувати, що це особистості світового рівня. Українська дефектологічна наука має всі підстави заявляти про наявність саме таких імен і, насамперед, мова йде про доктора педагогічних наук, професора Івана Гавриловича Єременка» [15, с. 229].

Спектр наукових інтересів І. Г. Єременка, напрочуд широкий, але в першу чергу він реалізувався як видатний олігофренопедагог і, зокрема, як дослідник спеціальної дидактики.

Одним із показників значущості вченого є наявність когорти учнів. У цьому аспекті діяльність професора характеризується такими іменами, як: доктори педагогічних наук, професори академік НАПН України Володимир Іванович Бондар та Микола Опанасович Козленко; провідні науковці різних педагогічних закладів освіти та наукових установ: Л. С. Вавіна, Г. М. Мерсіянова, С. Ф. Ніколаєв, В. Є. Турчинська, О. Д. Чекурда, Н. П. Кравець та ще ціла когорта інших відомих вітчизняних вчених.

Свідомо прийшовши у дефектологію, І. Г. Єременко завжди сповідував істинні принципи гуманізму та людинознавства, на яких базується ця наука. Вже на початковому етапі свого наукового шляху вчений продовжив подвижницьку справу своїх великих попередників: Л. С. Виготського,

---

О. М. Грабарова, М. М. Грищенко стосовно вивчення природи дефекту розумово відсталого учня та дидактичного забезпечення корекційно-виховного процесу допоміжної школи.

Творчий доробок професора І. Г. Єременка досить вагомий. Серед його робіт перш за все необхідно назвати ті, що стали класичними працями. До них у першу чергу відносяться: навчальні посібники «Олігофренопедагогіка», «Дидактичні основи уроку у допоміжній школі», монографія «Пізнавальні можливості учнів допоміжної школи» та ін. [6; 7; 10; 11 та ін.].

Серед вагомих здобутків наукової школи вченого особливе місце належить дослідженню й запровадженню у широку практику роботи допоміжних шкіл України диференційованого навчання.

Поряд із врахуванням теоретичних підходів Л. С. Виготського доданої проблеми, українські дефектологи використовували передові дослідження різних наукових шкіл, зокрема класифікацію розумової відсталості, яка була розроблена М. С. Певзнер. Але поряд з цим, в умовах допоміжної школи поділ класу на окремі підгрупи за методикою М. С. Певзнер зводився до механічного (формального) розподілу учнів класу. Саме тому науковий колектив під керівництвом І. Г. Єременка на межі 70-х років ХХ ст. розпочав пошук більш ефективних методів поділу учнів за їх інтелектуальними можливостями.

Згідно із результатами цих довготривалих експериментальних досліджень в кожній школі відповідно до ступеню розвитку пізнавального потенціалу учні були розподілені у класи «А» і «Б» (І та ІІ відділення). Основними критеріями даного розподілу стали рухливість нервових процесів, розумова працездатність, готовність до навчання, продуктивність, окремих видів навчальної діяльності. Означені критерії були покладені в основу даної типології.

Подібна широкомасштабна науково-експериментальна програмивимагала ґрунтовної розробки методологічних засад та цілого

комплексу науково-методичного забезпечення роботи шкіл в нових умовах навчання. Реалізація проекту стала можливою завдяки дотриманню чіткої послідовності в організації та реалізації диференційованого навчання. Надумку його авторів воно має обов'язково враховувати:

- диференційовану, корекційно-спрямовану пропедевтику;
- врахування типових відмінностей у життєвому досвіді, у рівні знань і готовності учнів до навчання;
- перспективне орієнтування на потенційні можливості учнів;
- поєднання диференційованого та індивідуального підходу в процесі навчання;
- диференційований підхід в організації пізнавальних дій учнів.

З метою ефективного впровадження теоретичних розробок диференційованого навчання в педагогічну практику, була видана низка науково-методичної літератури (навчальні посібники, навчальні програми, методичні рекомендації) [1].

Як вже зазначалося, найбільш значущим є внесок І. Г. Єременка у спеціальну дидактику, зокрема у розвиток теорії уроку, як основної форми організації навчальної діяльності розумово відсталих учнів. Вчений зазначав, що формування здібностей та вмінь, які необхідні для активної участі в процесі навчання, відбувається в учнів не довільно, не шляхом спроб та помилок, а під керівництвом та регулюючим впливом педагога.

Вся наукова діяльність професора була спрямована на підтвердження істинності положення про те, що результативність впливу учителя на учня залежить перш за все від рівня пізнавальних сил та здібностей дітей. Якщо для учнів з нормальним інтелектуальним потенціалом перехід до навчальної діяльності від ігрової є цілком закономірним, то для дитини зі зниженими інтелектуальними можливостями даний шлях може стати нездоланною перешкодою за умови відсутності спеціально організованого корекційного навчального процесу. Це є свідченням прояву глибокого протиріччя між вимогами, які висуває навчальна праця до самого учня, та рівнем розвитку у нього можливостей реалізувати їх [14].

Для сучасної дидактики спеціальної школи методологічно важливим є дослідження колективу вчених на чолі із І. Г. Єременком питань організації навчальної діяльності учнів. У полі зору дослідників передусім було питання виявлення найбільш оптимальних умов для їхньої пізнавальної діяльності з позицій регулюючої функції уроку. Дана функція реалізується, на думку вчених, за таких умов:

1. Відбір змісту вивчення і здійснення раціонального дозування його на кожен день.
2. Визначення мети навчальної діяльності учнів.
3. Вибір ефективних засобів та способів досягнення поставленої мети, способів і прийомів сприймання, засвоєння і застосування знань умінь.
4. Регламентація дій учнів та регуляція їх протягом всього уроку.
5. Стимулювання учнів до активної діяльності, до прояву вольових зусиль та зосередження уваги на об'єкті вивчення.
6. Дотримання необхідної організованості учнів, їх зібраності, дисциплінованості, вимогливості до роботи.
7. Межування праці та відпочинку.
8. Встановлення правильних взаємовідносин між учнями та між ними і педагогами.
9. Керування та регулювання діяльністю учнів після уроків стосовно закріплення та поглиблення, а також використання отриманих знань, умінь та навичок [8].

Науково значущим є і положення І. Г. Єременка про визначення оптимальної структури уроку та її варіантів, при яких створювалися найбільш сприятливі умови для успішної реалізації керівництва організації діяльності учнів у зазначених площинах. Дане теоретичне положення передбачає визначення у структурі уроку умов, що сприяють виникненню пізнавальної активності учнів та підтриманню її протягом всього уроку на належному рівні. Окрім того, теоретичні напрацювання вченого сприяють визначенню найбільш доцільних способів

організації розумових дій учнів на уроці у допоміжній школі, що сприяє підвищенню рівня самостійності учнів. Відповідно до цього, на думку вченого, структура уроку у допоміжній школі має розглядатися під кутом зору виявлення:

способів поєднання основних пізнавальних компонентів у структурі дій учнів залежно від джерела знань, що забезпечують оптимальну розумову активність дитини;

основних принципів організації розумових дій учнів на уроці, практична реалізація яких веде до підвищення рівня самостійності дітей; загальної будови уроку у допоміжній школі [8].

Як вже наголошувалося, сучасна дефектологічна наука особливо вдячна нашому Вчителю та його науковій школі за розробку теорії навчання розумово відсталих школярів. Матеріали багаторічних досліджень в теоретико-узагальненому вигляді увійшли до навчального посібника «Олігофренопедагогіка» [6]. В спеціальному розділі «Корекційно-виховна спрямованість педагогічного процесу в допоміжній школі» автор цілком слушно відтворює та розвиває ідеї вітчизняної дефектології про необхідність опори педагогічної корекції на свідому практичну діяльність учнів, про єдність виправлення вже усталених відхилень в розвитку дітей та формування нових якісних утворень особистості, про злиття корекційної роботи із навчальним процесом, зв'язку допоміжної школи із суспільством, соціальними відносинами оточуючого середовища [14].

Про наукову вагу вченого, насамперед, свідчить його внесок у розвиток методології науки, яку він розробляє. Вся діяльність наукової школи І. Г. Єременка саме і є свідченням цього. Мова, насамперед, йде про розвиток основ монографічних досліджень у загальній та спеціальній педагогіці, що були вперше так вагомо представлені в колишньому СРСР [6; 8; 9 та ін.]. Дані дослідження, на думку вченого, мають характеризуватися: зосередженням уваги на вивченні актуальних проблем педагогіки; цілісністю розгляду фактів, що аналізуються; єдністю (монолітністю) структури

дослідницької діяльності і опису її результатів, фундаментальністю й узагальненістю, теоретичною спрямованістю змісту. Оригінальним є бачення І. Г. Єременком єдності, монолітності структури дослідницької діяльності; фундаментальності монографічного методу дослідження; теоретичної обробки, узагальнення фактів, що не втратило своєї науково практичної значущості й сьогодні.

Ефективність наукового дослідження в будь-якій сфері пізнання, в тому числі і у дефектології, на думку професора І. Г. Єременка, знаходиться у безпосередній залежності від характеру зв'язків його методики з базовими теоретичними позиціями, принципами і нормами організації й проведення наукових пошуків. Аналіз цих зв'язків дозволяє визначити чіткий напрямок дослідження, забезпечити адекватний вибір дослідницьких методів, оцінити якість знань, що отримуються на підставі аналізу цілого масиву фактів. Ці функції – визначальна, нормативна, регулятивна й оцінювальна – відносяться до методології науки, розвитку якої в наш час набуває особливої ваги [8].

При визначенні сутності методології корекційної педагогіки як і будь-якої іншої науки, на думку І. Г. Єременка, важливо зважити, що методологічне підґрунтя науки містить в собі три тісно пов'язаних між собою компоненти. Це, по-перше, загально філософська основа, що визначає ґрунтовні підходи до вивчення дійсності, загальні принципи та способи вивчення і пояснення досліджуваних явищ.

Другим складовим компонентом дефектології як науки є система концепцій, принципів, норм наукової діяльності, що відтворюють закономірності цієї сфери знань. Це є конкретною реалізацією загально філософських принципів стосовно закономірностей даної науки.

Третім компонентом методології спеціальної педагогіки є сукупність конкретних методів досліджень, технічних прийомів та способів. Всі ці складові перебувають у нерозривній єдності, в якій провідну роль відіграє філософський базис [15].

В якості висновків, ми можемо стверджувати, що сучасні педагоги спеціальної освіти мають унікальну можливість здійснювати підготовку корекційних педагогів і спеціальних психологів на кращих традиціях вітчизняної й світової корекційної педагогіки, що були закладені Іваном Гавриловичем Єременком та іншими світочами психолого-педагогічної думки.

Література

1. Вавіна Л. С., Єременко І. Г., Турчинська В. Є., Мерсіянова Г. М. Методичні рекомендації з питань запровадження диференційованого навчання в допоміжних школах. – К.: КМІУВ, 1980. – 39 с.
2. Выготский Л. С. Коллектив как фактор развития дефективного ребенка. Собр. Соч. т. 5. Основы дефектологии. – М.: Педагогика, 1983. – С. 196-219.
3. Грищенко М. М. Невпинно підносити якість роботи спеціальних шкіл. – К.: НДІ Дефектології, 1950. – 44с.
4. Дьячков А. И. Основные этапы развития советской системы воспитания и обучения аномальных детей (1917 – 1920 гг.) // Специальная школа. – 1967. –№1. –С.3-13.
5. Дьячков А. И. Основные этапы развития советской системы воспитания и обучения аномальных детей (1945 – 1967 гг.) // Специальная школа. – 1967. –№5. – С.3-13.
6. Єременко І. Г. Олигофренопедагогіка – К.: Вища школа, 1985. – 328 с.
7. Єременко І. Г. Дидактические основы урока во вспомогательной школе. – К.: Рад. школа, 1966. – 129 с.
8. Єременко І. Г. Матеріали дослідження процесу навчання во вспомогательной школе. Ч. 1. – К.: Пед. общество УССР, 1972. – 110 с.
9. Єременко І. Г. Матеріали дослідження процесу навчання во вспомогательной школе. Ч. 2 – К.: Рад. школа, 1975. – 82 с.

-
10. Еременко И. Г. Организация учебной деятельности учащихся вспомогательной школы на основе повышения их познавательной активности: Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13. 00. 03 / НИИ Дефектологии АПН СССР. – М.: 1967. – 66 с.
  11. Еременко И. Г. Познавательные возможности учащихся вспомогательной школы. – К.: Рад. школа, 1972. – 130 с.
  12. Капустин А. И. Проблема дифференцированного обучения в истории олигофренопедагогики. – В кн. Методические рекомендации по внеклассной работе с учащимися специальных школ-интернатов. – Донецк: ДООУУ, 1988. – С. 7-13.
  13. Колесник І. П., Бондар Є. О. Іван Гаврилович Єременко // Внесок викладачів кафедри психокорекційної педагогіки у розвиток історії вітчизняної корекційної освіти: навчальний посібник / за редакцією І. П. Колесника, Г. С. Піонтківської. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – С. 37-41.
  14. Основы специальной дидактики / Под ред. И. Г. Еременко. – К.: Рад. школа, 1975. – 309 с.
  15. Синьов В. М. Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії: Вибрані наукові праці. – К.: МП «Леся», 2010. – 779 с.
  16. Супрун М. О. Теоретико-практичний внесок наукової школи професора І. Г. Єременка у розвиток корекційної педагогіки / Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. – К.: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2001. – Вип. 30. – С. 229-234.
  16. Ярмаченко М. Д. Основні віхи становлення і розвитку дефектологічної науки в Україні / Матер. Всеукр. наук.-практ. конф.: Інтеграція аномальної дитини в сучасній системі соціальних відносин. – К.: ІД АПН України, 1994. – С. 3-12.